

4. Закон про вищу освіту [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Закон України про туризм [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://www.centur-tur.te.ua/normative-base/laws-of-ukraine>
6. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>. – Назва з екрана.

ПРИРОДООХОРОННІ РОБОТИ ПІД ЧАС ГЕОЛОГІЧНИХ ЕКСКУРСІЙ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ ТА УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Вертель В. В.

Департамент екології та охорони природних ресурсів
Сумської обласної державної адміністрації

У процесі геологічних екскурсій екскурсанти можуть виконати цілий комплекс робіт з охорони природи: виявити перспективні геологічні об'єкти (геосайти), що підлягають охороні, провести спостереження за станом надр, вивчити сучасні руйнівні геологічні процеси і намітити заходи з охорони території [2]. Саме у процесі підготовки до геологічних екскурсій визначають завдання з природоохоронної роботи. Залежно від району проведення екскурсії завдання з охорони природи можуть бути різні.

На **підготовчому етапі** на основі літературних і картографічних джерел визначають, які об'єкти є в районі майбутніх геологічних екскурсій. Далі під час відвідування об'єкта оцінюється його стан і в разі потреби намічаються з його охорони. На основі знайомства з наявними геологічними матеріалами в районі майбутніх робіт можна вже в підготовчий період визначити об'єкти, які представляють великий геологічний інтерес. Після їхнього детального обстеження вони можуть бути рекомендовані як потенційні об'єкти, що можуть бути включені до складу природно-заповідного фонду (ПЗФ)

Необхідно також з'ясувати, які підприємства видобувної промисловості знаходяться в районі майбутніх екскурсій, щоб у процесі безпосереднього знайомства з ними визначити, якщо потрібно, які заходи з охорони природи слід виконати в районі їхньої діяльності.

Насамперед необхідно оцінити стан уже наявних у цьому районі геологічних об'єктів ПЗФ. Трапляються ще випадки, коли об'єкти, оголошені геологічними пам'ятками, стають місцем видобутку корисних копалин для потреб місцевого будівництва, збирання цінних мінералів та гірських порід неорганізованими туристами, збір викопних решток. Як правило, це

відбувається тому, що особи, які завдають шкоди пам'яткам природи, не знають, що цей об'єкт охороняє держава. У цьому випадку необхідно звернутися до місцевих органів влади з пропозиціями щодо охорони пам'яток, провести роз'яснювальну роботу, використовуючи для цього місцеві засоби масової інформації. Необхідно також звернути увагу на наявність біля пам'ятки охоронних, межових та інформаційних знаків.

На **етапі виявлення** майбутніх заповідних територій, місцеві жителі можуть надати важливу інформацію про розташування цінних природних об'єктів, що можуть претендувати на одержання природоохоронного статусу. Як правило, такі об'єкти мають невеликі площі і, нерідко, є маловідомими, не включеними в добре доступні інформаційні джерела. Також неоціненну допомогу у виявленні перспективних об'єктів ПЗФ можуть надати співробітники місцевих краєзнавчих музеїв. У деяких випадках інформацію про місцезнаходження об'єкту може надати місцеве населення та краєзнавці. Під час геологічних екскурсій спостереження з охорони природи фіксують у польових щоденниках.

З метою залучення населення до виявлення потенційних об'єктів ПЗФ необхідно звертатись до сільських рад, районних державних адміністрацій, краєзнавчих музеїв, місцевих громадських природоохоронних організацій, станцій юних натуралістів, турклубів. Доцільно публікувати заклики у місцевих газетах та в мережі Інтернет. Для того, щоб повідомлення про пошук потенційних територій ПЗФ охопило відповідну аудиторію в Інтернеті, необхідно в першу чергу опублікувати її на місцевих Інтернет-форумах та у соцмережах (Facebook, LinkedIn).

У виборі назви майбутнього заповідного об'єкта неоціненною є допомога краєзнавців. Бажано обирати назви, що відповідають місцевим топонімам, знайомим населенню. Це сприятиме сприйняттю майбутніх об'єктів ПЗФ на етапах погодження із землекористувачами та розумінню потреби їх охороняти вже після створення.

Для визначення придатних для заповідання територій доцільним є використання програмного забезпечення «Google Планета Земля» з урахуванням Публічної кадастрової карти.

Під час визначення територій, придатних для заповідання необхідно зібрати інформацію щодо обґрунтування необхідності створення території або об'єкту ПЗФ певної категорії та характеристики природоохоронних, наукових, естетичних та інших цінностей природних об'єктів, що пропонуються для заповідання. Також необхідна інформація детальних відомостей про місцезнаходження, розміри, характер використання, власників та користувачів природних ресурсів та відповідні картографічні матеріали.

Після визначення території, придатної для заповідання, на основі зібраної інформації організовується робота щодо підготовки клопотання про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ, вимоги до якого визначені ст. 51 ЗУ «Про ПЗФ України».

На **камеральному етапі** матеріали з охорони природи підлягають ретельній обробці, основні елементи якої зводяться до впорядкування польових записів, складання карт, на яких показані об'єкти, що підлягають охороні, а також виготовлення банера «Геологічні пам'ятки регіону», змістом якого є опис об'єктів, досліджених у процесі екскурсій. На виявлені пам'ятки, що підлягають охороні, складають заявки, які пред'являють у місцеві адміністрації.

Державні та місцеві органи влади, відповідно до покладених на них повноважень, повинні ініціювати і координувати процес створення нових і розширення існуючих територій та об'єктів ПЗФ.

Пошук існуючих матеріалів щодо цінних територій для заповідання здійснюється за допомогою аналізу існуючих екологічних програм та програм соціально-економічного і регіонального розвитку області. Можна підготувати запити до відповідних закладів вищої освіти та наукових інститутів, існуючих установ ПЗФ, а також організацій, що здійснюють стаціонарні або тимчасові дослідження на території Сумщини. Доцільний також пошук нових територій за допомогою районних адміністрацій, сільських та селищних рад, що організовується за допомогою підготовки запитів до цих організацій з проханням надати інформацію про перспективні території для заповідання; ініціювання створення робочих груп на рівні районів для підготовки переліків перспективних територій для заповідання; включення питання створення нових територій та об'єктів ПЗФ в програми та порядки денні засідань та нарад на обласному рівні з питань ефективності роботи районів.

Пошук матеріалів щодо цінних територій для заповідання здійснюється також за допомогою ініціювання та організації наукових досліджень на волонтерських засадах, що може організовуватися за допомогою укладання угод про співпрацю щодо розвитку заповідної справи з науковими та навчальними закладами, установами ПЗФ; організації виїзних нарад, польових досліджень за участі представників провідних науковців та природоохоронної громадськості на добровільних волонтерських засадах, а також оголошення конкурсів та інших акцій [1].

Організація на постійній основі нарад, зустрічей, засідань, конкурсів, акцій та інших заходів з метою виявлення нових ділянок для заповідання та популяризації цієї роботи здійснюється із залученням місцевих органів влади та самоврядування, користувачів та власників земельних і природних ресурсів, наукових та навчальних закладів, природоохоронних організацій, інших

заінтересованих сторін. Інформацію про проведення цих заходів та їхні результати потрібно обов'язково розповсюджувати за допомогою ЗМІ, соціальних мереж Інтернет.

Таким чином, під час геологічних екскурсій в учнів та студентів не тільки відбувається формування предметної та практичної компетентності з основ геологічної науки, але й може бути виконаний цілий комплекс робіт з охорони природи. Результати такої роботи стануть у нагоді фахівцям з природоохоронної справи при розширенні мережі територій та об'єктів ПЗФ. Оскільки існуючий в країні штат наукових працівників немає змоги у повних обсягах проводити моніторинг геологічних об'єктів, то отримані результати можуть бути корисні не тільки для характеристики сучасного стану об'єкта, але й для того щоб надалі можна було обґрунтувати їхній статус як пам'яток природи і включити до складу ПЗФ Сумської області.

Список використаних джерел

1. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду / О. Василюк, А. Драпалюк, Г. Парчук, Д. Ширяєва; [За заг. редакцією Олени Кравченко]. – Львів, 2015. – 80 с.
2. Пичугин Б. В. Школьные геологические экскурсии: [Пособие для учителей] / Б. В. Пичугин, О. П. Фесенко. – М.: Просвещение, 1981. – 127 с.

ДЕЩО ПРО НАУКОВУ ТА ПРИРОДООХОРОННУ ХАРАКТЕРИСТИКУ ЗАГАЛЬНОГЕОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «КАМІНСЬКІ ПІЩАНИКИ»

Вертель В. В.

Департамент екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної
державної адміністрації

Загальногеологічний заказник місцевого значення «Камінські піщаники» (далі – заказник) разом з «Горою Золотухою» у 1980 році стали першими геологічними об'єктами, що отримали природоохоронний статус у Сумській області. Таким чином даний об'єкт природно-заповідного фонду є однією з перших та, відповідно, найстаріших геологічних природоохоронних територій Сумщини. Разом з тим, незважаючи на відносно довгий час свого існування він є одним із найменш вивчених. Оскільки при оновленні положень про заказник, у зв'язку зі змінами у природоохоронному законодавстві, враховується вся поновлена та доповнена інформація про об'єкт, то зібрані нами матеріали підвищать та закріплять його значення, як природоохоронної території.

Заказник створений відповідно до рішення облвиконкому Сумської обласної ради народних депутатів від 31.12.1980 р. № 704 «Про затвердження